

ПСИХОЛОГІЯ СПРИЙНЯТТЯ ОТОЧУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Шанда В.І., Скороход В.Ю.,

Темченко В.М., Булгакова Г.В.

Взагалі людську поведінку неможливо пояснити поза зв'язком з оточуючим середовищем. Таким чином, екологічна свідомість, культура є об'єктом психологічного аналізу, націленого на взаємовідносини людини та середовища, які об'єднані в одну схему поведінкових та середовищних явищ. Психологія середовища та екологічна психологія як нові ділянки науки ще не мають достатньо чітких методологічних позицій, але є самостійними гілками досліджень з специфічними завданнями та особами вирішень. Існує достатньо підстав вважати буденну психологію та психологію середовища соціальними полями, де формується і реалізується екологічна культура. Такий підхід повинен мати чітко визначені принципи та критерії вивчення екологічної культури, свідомості в буденній психології. Практика досліджень психології середовища має бути побудована на диференційованому підході до різних демографічних і соціальних груп, враховувати інтелектуальний, освітній рівень та духовний розвиток кожної групи людей. Основою широкої спрямованості досліджень буденної психології ми вважаємо: 1/загальнонаукову та міждисциплінарну методологію; 2/безпосереднє переплетіння позицій різних психологічних досліджень екологічної, географічної, та ін. психологій, поля бачення яких ще недостатньо чітко відокремлені від власне психології

середовища. Психологія середовища, на наш погляд, є сукупністю явищ людської поведінки та власне середовища, які нерозривно пов'язані між собою, й відображають взаємодію людини й середовища в широкому розумінні. Психологія середовища має бути гілкою психологічної науки, сукупністю явищ поведінки і середовища, нерозривно пов'язаних між собою, які відобразатимуть взаємодію людини й середовища в всезагальному розумінні.

Екологізація всіх форм суспільної свідомості, в першу чергу науки і культури, за нашого часу стає тією основою, яка визначає ставлення суспільства й особистості до природи. Екологічна культура людства об'єктивно має змінюватись в бік зростання ціннісних феноменів людської діяльності. Ця сукупність позитивних настанов діяльності стосовно природи є динамічною системою, що постійно розвивається. Розширення її меж і зміцнення в усіх сферах духовного життя безпосередньо визначає прогрес як окремої країни, так і людства в цілому. Осмислення екології в контексті культурологічного аналізу розвитку людства відбиває всі складнощі взаємодії людини й природи, культури й природи, актуалізує зв'язки екології і культури як умови майбутнього людського існування на планеті. Екологічна адаптація людини в біосфері пов'язується з загальною екологічною культурою, екологічними свідомістю й мисленням. Глибоке проникнення екологічної культури в духовний і матеріальний світ людини, а головне виявлення її на рівнях психології середовища й звичайної, буденної психології є тією

важливою сучасною проблемою, значущість якої ще не цілком усвідомлена людством. Психологія середовища, на наш погляд, є більш широкою ділянкою психологічно і науки, ніж соціальна психологія. Остання є суттєвою, але менш визначальною в психології середовища, ніж екологічна психологія. Соціальна психологія, за загальноприйнятою думкою, включає вивчення закономірностей спілкування й взаємодії людей, міжособистісних стосунків, психологік особистості, психологічні характеристики різних соціальних груп. Таке розуміння дає достатньо підстав вважати звичайну буденну психологію та психологію середовища соціальними полями, де проходить становлення загальної екологічної культури.

Ми вважаємо, що практичні дослідження психології середовища, тобто вивчення взаємозв'язків людини та довкілля пов'язані значною мірою з виявленням феноменів бездумності, марнотратства, жорстокості, догматичного антропо- та техноцентризму, які не вкладаються в сучасну біосферну концепцію екології людини. Вияви екологічних та антиекологічних модифікацій буденної поведінки є невід'ємною ланкою психології середовища. Цілепокладання таких практичних досліджень цього напрямку є необхідною умовою формування екологічної свідомості й культури. Проникнення екологічної свідомості на рівень ціннісної орієнтації та морального імперативу можливе через психологію середовища і звичайну буденну психологію. Вони є дуже важливими в існуванні людського суспільства, незважаючи на ще багаті нерозв'язані проблем їх становлення.